

Sztuczna inteligencja w bibliotece, czyli jak ułatwić sobie codzienną pracę

Najpopularniejsze słowo i zjawisko ubiegłego roku? Bez wątpienia sztuczna inteligencja (AI). Wszyscy o niej mówimy, większość już z niej korzysta. Na czym polega i w jaki sposób można wykorzystać ją w pracy bibliotekarza i w funkcjonowaniu biblioteki. Przeczytaj poniższy artykuł i usprawnij swoją pracę.

Oczywiście w dobie powszechnej cyfryzacji naszego życia codziennie korzystamy z przeglądarek internetowych, poczty elektronicznej czy różnych aplikacji. Zatem dominująca rola sieci WWW, mediów społecznościowych, branży e-commerce regularnie generuje ogrom danych i informacji.

Musimy się w tym globalnym świecie informacji odnaleźć. Technologia, która pozwala te dane uporządkować i nadać im logiczność, nazywana jest właśnie **sztuczną inteligencją (SI)** (ang. **artificial intelligence, AI**). Zrewolucjonizowała w ostatnim, krótkim czasie nasze postrzeganie rzeczywistości. Przykłady zastosowania sztucznej inteligencji zauważalne są na każdym kroku, np. rozpoznawanie głosu i twarzy, zakupy online, wyszukiwarki w Internecie, chatboty.

Nawet ci, którzy dopiero zaczynają swoją przygodę ze sztuczną inteligencją, słyszeli np. o aplikacji **ChatGPT** (*Generative Pre-trained Transformer*) stworzonej przez OpenAI. Głównie właśnie z tym narzędziem kojarzy się hasło sztuczna inteligencja.

★ WAŻNE W KAŻDEJ BIBLIOTECE

Funkcjonowanie tego chatbota bazuje na **promptach**, tzn. poleceniach przesyłanych przez użytkownika. Na podstawie takich instrukcji chatbot w postaci algorytmów generuje odpowiedzi zbliżone do ludzkich. Im precyzyjniejszy prompt, tym odpowiedź trafniejsza. Potrafi on generować np. wiersze, przemowy, opracowania, dostarczyć odpowiedzi na zadany temat bez konieczności przeszukiwania Internetu.

Oczywiście należy zaznaczyć, iż choć AI usprawnia wiele czynności naszego życia, niesie ze sobą

także wiele zagrożeń. **ChatGPT nie ma dostępu do Internetu, bazuje na wiedzy zgromadzonej do 2021 roku, problemem są częste konfabuluje, tzw. halucynacje AI.** Informacje zawarte w odpowiedziach chatbota należy zatem zawsze weryfikować.

Biblioteki a AI

Zatem skoro sztuczna inteligencja dynamicznie zwiększa swoje wpływy w wielu aspektach naszego życia, biblioteki powinny to także wykorzystać. Popularne usługi biblioteczne oraz przeszukiwanie zasobów coraz częściej obecnie podlegają cyfryzacji. W pracy bibliotekarza oraz funkcjonowaniu bibliotek sztuczna inteligencja może odegrać kilka istotnych ról. **W czym zatem może nam pomóc?** Oto kilka sposobów wykorzystania.

Wyszukiwanie informacji – katalogi i multiwyszukiwarki

Biblioteki gromadzą i oferują ogromną ilość informacji: analogowych – np. książki, druki muzyczne oraz cyfrowych – od filmów, zdjęć po dźwięki, tekst w formie e-booków. Katalogi czy multiwyszukiwarki biblioteczne umożliwiają wyszukiwanie tych dokumentów i dostęp do nich online. Jednak, przy tak ogromnej gamie danych, zwykłe lokalizowanie egzemplarza, wskazanie informacji z nim związanych, często nie są już wystarczające dla użytkowników – czytelników. Multimedialny charakter bibliotek będzie potrzebował wyjścia poza proste wyszukiwanie informacji według słów kluczowych, haseł. Konieczne jest przejście do bardziej zaawansowanych możliwości przetwarzania danych, które umożliwiają optymalny dostęp do nich i organizowanie ich w precyzyjną informację.

Narzędzia AI powinny wspomagać generowanie i analizowanie treści zawartych w zasobach

bibliotecznych, aby wyszukiwanie stało się bardziej przystępne i efektywne. Istotna będzie także możliwość przeanalizowania ruchu użytkowników, wykonywanych przez nich operacji w katalogu. Ułatwi to optymalizację treści pod kątem wymagań gromadzonych treści i możliwości narzędzi wyszukiwawczych.

Katalogowanie i generowanie tematów

Wiedza o preferencjach i zachowaniach czytelników, to, w jaki sposób szukają książek i innych dokumentów, jakie indeksy najczęściej stosują, może też wpływać na wartość katalogowania oraz klasyfikowania. Osoby pracujące przy katalogowaniu znają różne formy usprawnienia katalogowania i w konsekwencji wyszukiwania danych. Dzięki temu katalogowanie podlega szybkim przemianom. Przecież w tak krótkim czasie przeszliśmy od katalogów kartkowych po systemy cyfrowe. Narzędzia sztucznej inteligencji, takie jak ChatGPT, mogą być przydatne do generowania tematów lub słów kluczowych, których można użyć podczas opracowania rzeczowego dokumentu bibliotecznego.

Automatyzacja zarządzania zbiorami, statystyki ich wyszukiwania i wypożyczania mogą wpłynąć nie tylko na opracowanie, ale także na trafną politykę gromadzenia zbiorów w bibliotece.

Przykład – ChatGPT odpowiada na prompt: Zaproponuj 5 słów kluczowych do książki Grzegorza Piątka Najlepsze miasto świata: Warszawa w odbudowie

Rekomendacje czytelnicze

Analizując zachowania wyszukiwawcze czytelników, historie ich konta bibliotecznego, preferencje czytelnicze, recenzje, oceny, można indywidualnie dobierać i polecać literaturę. **Właśnie narzędzia AI świetnie sprawdzają się przy wyszukiwaniu**

dokumentów na podany temat. Oczywiście bibliotekarze także to czynią, jednak sztuczna inteligencja może im pomóc tę usługę wykonywać jeszcze bardziej fachowo i w sposób spersonalizowany. Szeroko stosowane są w katalogach czy portalach bibliotecznych np. **systemy rekomendacji, opcje podpowiedzi** – np. inni czytelnicy czytali także. Wykorzystywanie niektórych rozwiązań z zakresu AI do analizowania i zarządzania zbiorami pomoże identyfikować mody czytelnicze.

Komunikacja zewnętrzna i wewnętrzna

Profesjonalna komunikacja w każdej firmie, nie tylko w bibliotece, to jeden z kluczowych elementów sprawnego funkcjonowania. Tworzenie relacji z czytelnikami – użytkownikami biblioteki jest wyzwaniem. Współczesna technologia daje wiele możliwości komunikowania się i biblioteki powszechnie wykorzystują świadczenie usług informacyjnych drogą online. Do komunikacji z użytkownikiem, oprócz oczywistej poczty e-mail, wiele bibliotek wykorzystuje formularze elektroniczne. Najczęściej są to: „Zapytaj bibliotekarza” i „Zaproponuj zakup książki”, „Prześlij opinię”. Pojawiają się także nowe usługi odbywające się w czasie rzeczywistym, np. komunikatory, czaty.

Dlaczego warto stosować chatboty

Sztuczna inteligencja stworzyła jednak możliwości do wprowadzania bardziej zaawansowanych **systemów konwersacyjnych**. Między innymi chodzi tu o **chatboty** – asystenci głosowi powszechnie stosowani są na komercyjnych stronach internetowych. Wdrożenie ich w bibliotekach usprawni odpowiadanie na zapytania czytelników i zwiększy dostęp do informacji, kierując do odpowiednich zasobów. Dodatkowo odciąży bibliotekarzy, umożliwi obsługę większej liczby czytelników, także poza godzinami pracy biblioteki.

Oprócz usługi typu pytanie-odpowiedź sztuczna inteligencja potrafi:

- automatycznie zapamiętywać pytania/zagadnienia,
- kontrolować je,
- sporządzać raporty.

Na kolejnych stronach znajdziesz kilka przykładów korzystania z chatbota w bibliotece.

Wirtualny Bibliotekarz w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Lublinie (<https://wbp.lublin.pl/>)

Usługa chatbot w Bibliotece Politechniki Białostockiej (<https://biblioteka.pb.edu.pl/>)

Bezpieczeństwo informatyczne i ochrona danych

W dzisiejszych czasach ochrona danych, nie tylko w bibliotece, jest ogromnym problemem. Programy oparte na sztucznej inteligencji mogą pomóc w zwalczaniu cyberprzestępczości, blokować złośliwe oprogramowanie, wykrywać anomalie. W ramach dobrych praktyk stałe monitorowanie ruchu sieciowego czy wydajności serwerów baz danych jest konieczne. Uzasadnia nam to właśnie przykładowo ChatGPT. Należy

jednak zaznaczyć, iż korzystanie z narzędzi AI daje nie tylko możliwości, ale niesie ze sobą wiele zagrożeń. Kwestia ochrony danych osobowych czytelników, brak regulacji prawnych nadal stanowi problem z zastosowaniem AI w zintegrowanych systemach bibliotecznych.

Przykład – ChatGPT odpowiada na prompt: Uzasadnienie testowania wydajności serwera bazy danych

Animacja czytelnictwa

Sztuczna inteligencja może wspomagać codzienną pracę bibliotekarzy oraz realizowanie różnego rodzaju inicjatyw. Wiele narzędzi AI jest pomocnych w generowaniu tekstów, które mogą zostać wykorzystane podczas np.:

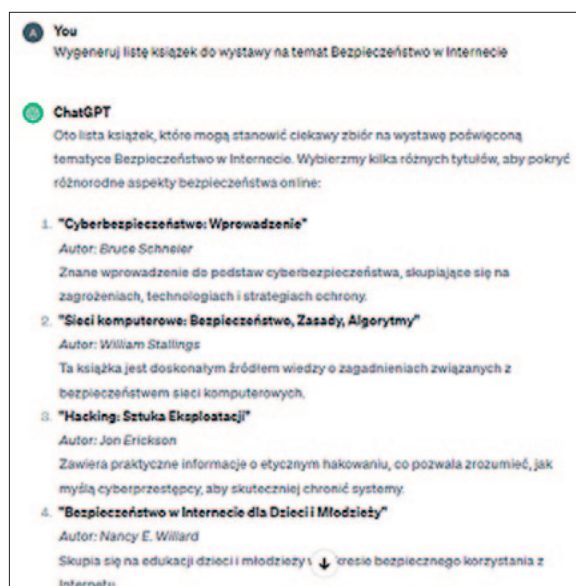
- przygotowania scenariuszy lekcji bibliotecznych,
- zajęć dla różnych grup wiekowych,
- wystaw tematycznych.

Planując np. zajęcia dla dzieci w czasie ferii, możemy dzięki tym narzędziom stworzyć pytania quizowe czy gry. Organizującym dyskusyjne kluby książki nowa technologia może sugerować książki, które są w kręgu zainteresowania danego klubu, pomagać w tworzeniu zagadnień do dyskusji. Generowanie grafik, materiałów edukacyjnych pomoże bibliotekarzom w organizowaniu i prowadzeniu spotkań, warsztatów.

Biblioteki mogą stać się idealnym miejscem, które oferuje edukację w zakresie sztucznej inteligencji różnym grupom wiekowym, ale także uczulać na zagrożenia. Biblioteki mogłyby także pomóc w stworzeniu przestrzeni, w których użytkownicy bezpiecznie będą korzystać z narzędzi sztucznej inteligencji, poznawać mechanizmy tworzenia fake newsów, czy wykorzystywać chatboty.

Przykład – ChatGPT odpowiada na prompt: Wygeneruj listę książek do wystawy na temat Bezpieczeństwo w Internecie

Marketing, promocja

Marketing, w tym promocja wydarzeń, zbiorów czy usług bibliotecznych, to kolejne obszary, dla których AI stanowi ogromny potencjał. Pozwalają np. na szybkie zbieranie i analizowanie dużej liczby danych, dzięki którym można tworzyć kampanie marketingowe oraz monitorować skuteczność tych działań poprzez analizę zachowań użytkowników biblioteki. **Narzędzia sztucznej inteligencji będą pomocne podczas tworzenia materiałów promocyjnych w różnej formie.**

Narzędzia AI do tworzenia i obróbki multimedialnych, grafiki pomogą w realizowaniu materiałów informacyjnych, np. plakatów, ulotek, filmów instruktażowych czy promocyjnych. Programy do generowania treści mogą ułatwić i przyspieszyć proces opracowania i publikowania informacji – np. wpisów na stronę internetową, postów na portale społecznościowe, blogi. W szybki i profesjonalny sposób stworzymy zaproszenia na wydarzenia róż-

nego typu (spotkania autorskie, warsztaty, wykłady, wernisaże) oraz szczegółowe z nich relacje. Treści te mogą zostać spersonalizowane – proponować czytelnikom informacje zgodne z ich zainteresowaniami tematycznymi, czytelniczymi. Wszystkie organizowane działania promocyjne wymagają funduszy. I w tym przypadku AI może być przydatna – zwiększy szanse na zdobycie dofinansowania poprzez pomoc w tworzeniu wniosków składanych w ramach projektów ministerialnych.

WSKAZÓWKI DLA BIBLIOTEKARZA

AI staje się integralną częścią naszego życia. Sztuczna inteligencja z nami zostanie, nie ma odwrotu. Instytucje, które wdrożą nową technologię w codziennym funkcjonowaniu – zwiększą swoją efektywność, zaoszczędzą czas i pieniądze. Zatem AI w bibliotece ma ogromny potencjał. **Dzięki niej bibliotekarz może skupić się na innych zadaniach, jednocześnie zapewniając lepsze usługi.** Oczywiście kompetencje bibliotekarzy są niezastąpione.

Nie zapominajmy także o niebezpieczeństwach jakie stwarza nowa technologia – brak regulacji prawnych, fałszywe oprogramowanie, fake newsy. Nie korzystajmy z AI bezrefleksyjnie, weryfikujmy informacje.

W kolejnym artykule przedstawię popularne narzędzia AI. W przykładach do tego artykułu wypróbowałam ChatGPT 3.5 (wersja z pierwszych dni stycznia 2024 roku, darmowa).

ANNA GÓRA

Bibliotekarz systemowy w MBP w Szczecinie
Wykładowca w Collegium Balticum – Akademii Nauk Stosowanych Szczecin

W kolejnych numerach:

- Lekcje biblioteczne dla różnych grup wiekowych na temat możliwości, jakie daje sztuczna inteligencja w nauce czy pracy

